

REGIONLARIN SOSIAL-IQTISADI INKIŞAFI III DÖVLƏT PROQRAMI

Keçmiş zamanlarda səyyahlardan biri deyib: “Əgər siz Lənkəran ərazisindən keçib gedərkən xurcununuzun küncündən yerə bir neçə toxum düşsə, onun üçün heyif-silənməyin. Geri qayıdarkən torpağa düşən həmin toxumların cücərib böyüdüyünü və üstündə çoxlu məhsul yetişdiyini görəcəksiniz”. Bəli, bir tərəfi dağlar, digər tərəfi Xəzərli əhatə olunan bu məkan səfalı və bərkətlidir. Subtropik iqlim şəraitinə malik olan Lənkərandada dadlı, ləzzətli nemətlər yetişir. Limon, naringi, portağal, feyxoa bağları, adına şeirlər yazılan, mahnılar qoşulan məxməri çay Lənkəranın vizit kartıdır.

dəstəsi yaranmışdı. Qabaqcıl təsərrüfatlarda keçirilən ənənəvi məhsul bayramlarında çaybecərənlərin əmək qəhrəmanlıqlarından xüsusi danışılır, onların fədakar zəhməti minik avtomobili, qiymətli hədiyyələr və iri məbləğdə pulla mükafatlandırılırdı. Maşın-sınaq stansiyasının briqadiri Səməyə Əliyeva Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, “Havza-va” sovxozunun direktoru Musarza Şabanov “Çay ustası” fəxri adına, Lenin və “Oktyabr

rətini qaytarmaq heç də asan olmadı. Yəne təcrübəli çay mütəxəssisləri köməyə gəldilər. Lənkərandada ən iri çayçılıq təsərrüfatlarından biri olmuş “Kommunizm” sovxozuna rəhbərlik edən İlyas Əliyev yaşının 80-i haqlamasına baxmayaraq, yenidən plantasiyaya qayıtdı. Qocaman çay mütəxəssisi yaşadığı Vilvan kəndində “İlyas çay” fermer təsərrüfatını yaratmaqla nəinki Lənkəran, ümumilikdə Azərbaycan çayçılığının bər-

Bunun 454,4 hektarı fermer və sahibkarlar tərəfindən salınmış yeni çay sahələridir. Yaşıl çay üçün ayrılmış sahələr ildən-ilə genişləndirilir. Məhsul istehsalında müxtəlif texnologiyalar tətbiq olunur. 2010-cu ildə Prezident İlham Əliyev Lənkəran şəhərinə səfəri zamanı yeni tikilmiş çay fabrikinin açılışında da iştirak etmiş və bu emal müəssisəsinin çayçılığın bərpası və inkişafına daha bir töhfə olduğunu bildirmişdir.

Lənkərandada çayçılığın dirçəldilməsi üçün tədbirlər görülür

Lənkərandada qədim dövrdən çeltikçilik və taxılçılıqla məşğul olmuşlar. Sonralar kənd təsərrüfatının yeni sahələri yaranıb ki, bu da sovet dövrünə təsadüf edir. Xüsusən keçən əsrin 70-ci illərində Lənkəran fəraş tərəvəz istehsalına görə rekord nəticə əldə edərək “ümumittifaq tərəvəz bostanı” kimi şöhrət qazanmışdı. Tərəvəzçiliklə paralel inkişaf edən çayçılıqda da yüksək göstəricilər əldə edilmişdi.

O vaxt Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi olan Heydər Əliyev respublikada kənd təsərrüfatının, o cümlədən rentabelli və daha çox iqtisadi səmərə verən sahələr kimi tərəvəzçiliklə bərabər çayçılığın da inkişafına xüsusi önəm verirdi. Ulu öndər əkinçiliyin yüksək iqtisadi səmərəsinin məhz suvarmadan asılı olduğunu dənə-dənə qeyd edirdi və bu sahədə təxirəsalınmaz tədbirlərin görülməsini məqsədmüvafiq sayırdı. Elə buna görə də respublikada irriqasiya qurğularının, su dərəçalarının tikilməsinə başlandı. 1976-cı ildə Lənkərandada Xanbulançay dərəçəsi istifadəyə verildi və bundan sonra istər fəraş tərəvəz, istərsə də yaşıl çay istehsalında yüksək nəticələr əldə olundu. Dövlət qayğısı ilə əhatə olunmuş kənd təsərrüfatı, o cümlədən çayçılıq ötən əsrin 70-ci illərində öz qızıl dövrünü yaşayırdı. Rayonda çay sahələri ilbəil genişləndirilir, mövcud plantasiyalarda seyrəklilik ləğv edilirdi. Bir çox sovxoz çayçılıq üzrə ixtisaslaşmışdı. Bacarıqlı çay

mütəxəssisləri yetişmişdi. Qafqaz Çay Konfederasiyası Koordinatorlar Şurasının sədri professor Fərman Quliyev, alim-aqronomlar Səadət Tağıyev, Sabir Ramazanov, İlyas Əliyev, Şahzadə Dövlətov və başqaları belə mütəxəssislərdən idilər.

1983-cü ildə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində çalışan Heydər Əliyev Sov.İKP MK-nın Siyasi Bürosunda Azərbaycanda çayçılığın sürətlə inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar çox mühüm bir qərarın qəbul edilməsinə nail oldu. Bu qərar respublikamızda çayçılığın inkişafına güclü təkan verdi. Lənkərandada çay sahələrinin genişləndirilməsi, seyrəkliliyin aradan qaldırılması, aqrotexniki qaydalara düzgün əməl edilməsi, suvarılması, çaybecərənlərin maddi cəhətdən həvəsləndirilməsi hesabına məhsuldarlıq xeyli artdı. Qeyd etmək lazımdır ki, həmin dövrdə Lənkərandada hər il 17 min tondan çox yaşıl çay yarpağı istehsal edilirdi. Bu da respublikada çaya olan tələbatın yarısından çoxunun təmin olunması demək idi.

Çayçılıq üzrə rayonda əmək qabaqcıllarının yeni

inqilabı” ordenlərinə, “Partiyanın XXIV qurultayı” sovxozunun direktoru Şahzadə Dövlətov əməkdar aqronom fəxri adına layiq görüldülər.

Lakin ötən əsrin 90-cı illərində məlum səbəblər üzündən çayçılığa diqqət azalmağa başladı. Yeni dövrün, yeni ictimai quruluşun tələblərinə uyğun olaraq sovxozların fəaliyyətinə xitam verildi. Çay sahələri payçılar arasında bölüşdürülsə də, çayçılıq inkişafında daha çox tənəzzülə uğradı. Çünki payçıların əksəriyyəti çayın aqrotexniki qaydada becərilməsini bilmədikləri üçün yaşıl çay kollarını məhv edərək plantasiyalarda lüzumsuz tikintilər inşa etdi, bəziləri də tərəvəz və bostan əkinlərinə üstünlük verdilər. Nəticədə məhsuldar çay sahələri sıradan çıxdı. Bu isə çayçılığın nəinki inkişafdan qalması, hətta tamam məhv olmağı və unudulmaq təhlükəsi demək idi.

Yalnız 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra bütün sahələrdə olduğu kimi, kənd təsərrüfatında, o cümlədən çayçılıq sahəsində də dirçəliş başladı. Lakin çayçılığın keçmiş şö-

pası və inkişafı yolunda ilk xeyirxah addımı atdı. Təsərrüfatın ilbəil artan uğurları rayonda geniş əks-səda verdi. Təkcə 2011-ci ildə təsərrüfatda 400 min standart çay şitili yetişdirildi. Məhz bu şitillər hesabına Lənkərandada 140 hektar sahədə yeni çay plantasiyası salındı, 500 nəfər daimi işlə təmin edildi. Təsərrüfatlarda təkcə 2010-cu ildə 17,5, 2011-ci ildə 24,4 ton əla növ yaşıl çay yarpağı istehsal olundu. Təbii ki, bu, böyük nailiyyət idi.

Artıq Lənkərandada çayçılığın bərpası və inkişafı istiqamətində səmərəli iş görülür. İndi rayon ərazisində 566 hektar çay plantasiyası vardır.

Lənkərandada ilk dəfə çayçılığın təməli indiki İstisu (keçmiş Kirov) qəsəbəsində qoyulub. 1932-ci ildə burada Azərbaycanda ilk çayçılıq təsərrüfatı yaradılıb. Sonralar təsərrüfatın şöhrəti yayılaraq rayonda təcrübə məktəbinə çevrilmişdi. Tanınmış çay mütəxəssislərinin hazırlanmasında, çayçılığın inkişafında mühüm rol oynayan keçmiş sovxoz İndi olmasa da, “Yaşıl çay” fermer təsərrüfatı onun ənənələrini həm yaşadır, həm də inkişaf etdirir. Təsərrüfatın təsisçisi və rəhbəri gənc fermer Araz Yaqubovdur.

Çayçılığın inkişafında kənd təsərrüfatı elmləri doktoru, tanınmış çay ustası Fər-

man Quliyevin də böyük əməyi var. Onun rəhbərliyi ilə fəaliyyət göstərən “Lənkəran çay-5” ASC-də əsl Azərbaycan çayının ənənələrinin bərpası istiqamətində əməli işlər görülür. Təsərrüfatın özünün geniş çay plantasiyaları, şitillik təsərrüfatı və çay emalı müəssisəsi var. Burada yüksək keyfiyyətli çay istehsal olunur. Təsərrüfatı deyil ki, müəssisənin “Fərman çay” markası həm Azərbaycanda, həm də xarici ölkələrdə yüksək keyfiyyətli ilə məşhurdur. Bu çay dəfələrlə beynəlxalq müsabiqələrdə ən yaxşı çay brendi kimi qalib adına layiq görülərək Azərbaycan çayına şöhrət qazandırmışdır.

Hazırda rayonda çayçılığa investisiya qoyuluşu artır. “Astara bağları” MMC-nin xətti ilə rayonda keçmiş çay plantasiyaları bərpa olunur, yeni plantasiyalar salınır. Çayçılığın iqtisadi səmərəsi təkcə keyfiyyətli və təhlükəsiz ətəzə istehsalı ilə təminlənmir, həm də əməkətlü sahə kimi çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çayçılıq bu sahədə çalışan kənd adamları üçün daimi iş yeridir. Bütün bunlar isə Azərbaycanda çayçılığın nəinki keçmiş şöhrətini

özünə qaytarmağın, onu daha da inkişaf etdirməyin zərurətini ortaya qoyur. Təsərrüfatı deyil ki, indi çayçılığa ikinci heyat verilir.

Lənkərandada böyük quruculuq, tikinti-abadlıq işləri də həyata keçirilir. Kənd təsərrüfatına, eləcə də çayçılığa diqqət və qayğı rayon rəhbərliyinin, əlaqədar qurumların gündəlik fəaliyyətində mühüm yer tutur. Müntəzəm olaraq fermer təsərrüfatlarının da çaybecərənlərlə, fermerlərlə işgüzar görüşlər keçirilir, mövcud problemlər öyrənilir və onların həllinə lazımı kömək göstərilir.

2013-cü ildə Lənkərandada ilk dəfə “Çay bayramı” keçirildi. Tədbirin Vilvan kəndində təşkil olunması buradakı “İlyas çay” fermer təsərrüfatının qazandığı və digər təsərrüfatlar üçün əsl təcrübə məktəbinə çevrilmiş uğurlarla bağlı idi.

Bununla belə, çayçılığın əvvəlki şöhrətini bərpa etmək üçün fermer və torpaq mülkiyyətçilərinin sağlam çay şitillərinə olan tələbatını tam ödəmədə çalışan kənd adamları üçün daimi iş yeridir. Bütün bunlar isə Azərbaycanda çayçılığın nəinki keçmiş şöhrətini

plantasiyaların suvarılmasından ötrü müasir suvarma qurğularının olmaması, istehsal edilən yaşıl çay yarpağının qəbul qiyməti ilə satış məhsulunun qiyməti arasında kəskin qiymət fərqi olmasına da çayçılığın sürətlə inkişaf etməsinə maneə yaradır. Qeyd etmək lazımdır ki, yaşıl çay yarpağının hər kiloqramı istehsalçılardan 1 manata qəbul edilir, emaldan sonra hazır məhsulun hər kiloqramı növbədən asılı olaraq 20-150 manat arasında satılır. Nəzərə alınsa ki, 4 kq yaşıl çay yarpağından 1 kq quru çay istehsal edilir, onda qiymət fərqi nə qədər çox olduğunu aydın görürük. Hazırda rayonda fəaliyyət göstərən çay emalı fabrikləri xammal qıtlığına görə tam gücü ilə işləyə bilmir. Ona görə də yeni çay plantasiyalarının salınması üçün uzunmüddətli güzəştli kreditlərin verilməsi və bu işlərin həyata keçirilməsi üçün digər zəruri tədbirlərin görülməsi vacibdir.

Bütün bunlara baxmayaraq, görülən işlər, həyata keçirilən tədbirlər deməyə əsas verir ki, çayçılığın inkişafında yeni uğurlara imza atılmasına çox zaman qalmayıb.

İlkin RƏHİMOV,
Lənkəran Şəhər
İcra Hakimiyyəti
başçısının müavini